O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo`yicha prorektor, dotsent
_____ A. Rasulov
"___" _____ 2024-yil

19.00.06 – "YOSH VA PEDAGOGIK PSIXOLOGIYA. RIVOJLANISH PSIXOLOGIYASI" ixtisosligi bo`yicha tayanch doktoranturaga kiruvchilar uchun mutaxassislik fanlaridan kirish imtihoni

DASTURI

Namangan – 2024

Tuzuvchi (lar): **ps.f.f.d.(PhD) U.D.Turaxanov**
dotsent Z.B.Kurbanova

Taqrizchilar: **dotsent.ps.f.n, M.A.Maxsudova**
Dotsent ps.f.f.d.(PhD)., N.S.Abdullayeva

Dastur Namangan davlat universiteti Psixologiya kafedrasining 2024- yil - 27 sentabrdagi 2- sonli yig`ilishida muhokamadan o`tgan va tasdiqqa tavsiya etilgan .

Kelishildi:
Ilmiy tadqiqot va ilmiy pedagogik
kadrlar tayyorlash bo`limi boshlig`i: **O.N.Imomv**

Kirish

Ushbu dastur 19.00.06 – "Yosh va pedagogik psixologiya. rivojlanish psixologiyasi" ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlar uchun mo'ljallangan bo'lib, oliy ta'limning Davlat ta'lim standartlari talablari asosida tuzilgan.

Dasturda bakalavriatning 60310900- Psixologiya va 70310901 –Psixologiya (faoliyat turlar bo'yicha) magistratura mutaxassisligi o'quv rejalarining mutaxassislik fanlari blokida qayd etilgan fanlarning o'quv dasturlari asosida talabgorlar e'tibor qaratishi zarur bo'lgan talablar berilgan. Shuningdek, ushbu fanlar doirasida asosiy tushunchalar, atamalar va fanning asosiy mazmunini jamlagan mavzular tartiblangan. Xususan, "Yosh va pedagogik psixologiya. Rivojlanish psixologiyasi" ixtisosligi bo'yicha tuzilgan dasturda psixologik-pedagogik vaziyatlarni samarali rejalashtira olish, aqliy va shaxsiy taraqqiyot haqidagi bilimlarini unumli egallash, turli yosh davrlarida psixik taraqqiyot qonunlarini to'g'ri anglab, psixodiagnostik tadqiqotlar olib borish, o'quvchilarga individual yondasha bilish, bola psixikasi taraqqiyotida turli noxush holatlarning oldini ola bilish, ota-onalar, o'z hamkasblari va bolalar bilan to'g'ri muomalada bo'lish kabi muammolarini ijobiy hal etishga qaratilgan ilmiy va amaliy ahamiyatga ega mavzular o'rin olgan.

Dasturning maqsadi va vazifalari:

"Yosh va pedagogik psixologiya. Rivojlanish psixologiyasi" ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlarning bilim darajasini sinovdan o'tkazish uchun asos sifatida olingan fanlar, ular mazmuni, umumiy savolnoma hamda baholash mezonlarini taqdim etishni ko'zda tutadi.

Asosiy qism.

MUTAXASSISLIK FANLARI BO'YICHA TALABGORLAR BILIMIGA QO'YILADIGAN TALABLAR UCHUN ASOS BO'LGAN FANLAR VA MAVZULAR

1.Rivojlanish psixologiyasi

Rivojlanish psixologiyasi va yosh davrlar psixologiyasi. Rivojlanish psixologiyasi amaliy psixologiya sohasi. Rivojlanish psixologiyasining asosiy vazifasi. Rivojlanish psixologiyasining boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Rivojlanish psixologiyasining metodlari. Rivojlanish tushunchasi.

Yosh davrlarini tabaqalash nazariyalari va harakatlantiruvchi kuchlar. Psixik taraqqiyotni harakatga keltiruvchi kuchlar (Blonskiy P.P., Rubinshteyn S.L., Vigotskiy L.S. va boshqalar). Hozirgi zamon psixologiyasida bola psixik taraqqiyotini harakatga keltiruvchi kuchlar muammosi. Yosh davrlarni tabaqalash nazariyalariga tanqidiy nazar. Inson taraqqiyoti davrlarini tabaqalashda jins xususiyatlarini hisobga olish. CHaqaloqlik, go'daklik, ilk bolalik davrining psixologik xususiyatlari, Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi, Kichik maktab yoshidagi bolalar psixologiyasi, o'smirlar va o'spirinlar psixologiyasi.

Keksayish va keksalik davriga umumpsixologik tavsifnoma. Yosh bosqichlari va chegaralari. Gerontogenezning biologik jihatlari. Keksayish va keksalikda psixologik xavotirlik. Psixik funksiyalar funksiyalashuvidagi o'zgarishlar. Keksalik davrida ijtimoiy faollik tizimini o'zgarishi. Yolg'izlik muammosi. Keksalik davrida emotsional sohaning xususiyati. Keksa inso shaxsining xususiyati. Keksalikda shaxsiy yangiliklar. Motivatsion tuzilishini o'zgarishi. Kelajakdagi vaqtni o'zgarishi.

2. Umumiy psixologiya

Umumiy psixologiya fani bilish jarayonlarini o'z ichiga olib bulardan: sezgi va idrok, diqqat va xotira, tafakkur va nutq muammolarini nazariy va amaliy jihatdan tadqiq qilishga bag'ishlangan. talabalarda shaxsning ichki o'zini tartibga solishning psixologik mexanizmlari, motiv va motivatsiya, hissiyot va emotsiya, irodaning xususiyatlari, xossalari, psixologik nazariyalari va qonuniyatlari yuzasidan nazariy bilimlar

3. Pedagogik faoliyatning psixologik asoslari

Pedagogik jarayonning tuzilishi va tarkibi xususida, pedagogik faoliyatning psixologik jihatlari,ta'lim-tarbiyaning psixologik asoslari,pedagogik jarayonda o'qituvchi va o'quvchi munosabatlari tizimi,pedagogik faoliyatni mahsuldorligini ta'minlashga doir tushunchalar. Pedagogik faoliyatning psixologik mazmuni, o'quvchi va pedagog hayotidagi o'zaro munosabat qonun-qoidalari, tarkibiy tuzilishi, pedagogik psixologiya fanida tutgan o'rni, pedagogik faoliyatni sabab va oqibatlari.

Pedagogik psixologiya fanining predmeti, vazifasi va tuzilishi. Pedagogik psixologiyaning tamoyil va metodlari. Pedagogik psixologiyani rivojlanishini tarixiy jihatlari.

O'quv faoliyati, o'quv motivlari, rivojlanuvchi ta'limning psixologik asoslari, dars jarayonida o'quvchilarni boshqarish texnikasi va usullari, kompyuterlashtirilgan ta'limning psixologik jihatlari.

Pedagog faoliyatida psixologiyaning o'rni, pedagogik muloqot, pedagogik o'zaro harakatlar psixologiyasi, pedagogik qobiliyatlar, pedagogik faoliyatning individual uslubi, pedagog bilan psixolog faoliyatining modeli, pedagogik jamoa psixologiyasi.

4. Ijod psixologiyasi

Ijod-yangi moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratadigan faoliyat. Qobiliyatlar, motivlar bilimlar, ko'nikmalar asosida yangi original o'rganish bilan farqlanadi. Ijodning turli sohalar bilan bog'likligi. Ijod psixologiyasi fani predmeti , vazifasi va maqsad, ijod psixologiyasi fani tarixi, o'rta Osiyo halqlarida ijodiy munosabati, ijodiy fikrlovchi tarixiy shaxslar, ijod va taraqqiyot ijod mohiyati, ijod predmet, ijod vazifasi va maqsadi, ijod muammosi, ijodiy fikrlovchi shaxslar muammosi, tadqiq qilishdan iborat

Talabgorlar uchun umumiy savollar

1. Psixik taraqqiyotni harakatga keltiruvchi kuchlar (Blonskiy P.P., Rubinshteyn S.L., Vigotskiy L.S. va boshqalar)
2. O'smirlik davriga o'tishning psixologik asoslari va olimlar tomonidan o'smirlik davrining o'rganilishiPedagogik qobiliyatlar klassifikatsiyasi
3. Fan sifatida yosh davrlari va psixologiya fanlarining vujudga kelishi, rivojlanish tarixi
4. Maktabgacha yosh davrida vujudga keladigan inqirozning psixologik sabablari
5. Ilk bolalik davrida sezgi va idrokning taraqqiyoti
6. Pedagogik psixologiya fanining ilmiy-tadqiqot metodlari
7. Ilk o'spirinlik yoshining psixologik xususiyatlari
8. Mustaqil mantiqiy tafakkurni rivojlantirish
9. P.Ya.Galperinning aqliy harakatlarning bosqichma-bosqich shakllanishi nazariyasi
10. Yetuklik davri psixologiyasi
11. «Tarbiyasi qiyin» bolalar psixologiyasi
12. Keksalik davrining psixologik xususiyatlari
13. Pedagogik odobning pedagogik va psixologik asosi
14. Ijtimoiy faoliyatdan uzoqlashishning inson psixikasiga ta'siri
15. Yoshlik davrining psixologik xususiyatlari
16. Qariyalar uyidagi odamlar psixologiyasi va keksalik psixologiyasi
17. Pedagogik psixologiya fanining O'zbekistonda rivojlanishi
18. Ilk bolalik davridagi psixik o'sish
19. Talaba shaxsining ijtimoiy psixologik xususiyatlari va ta'limdagi qiyinchiliklar
20. Ta'limga psixologik tayyorgarlik
21. O'qituvchining maxsus sifatlari
22. Yosh davrlarini tabaqalash nazariyalari va harakatlantiruvchi kuchlari
23. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar psixikasi
24. Pedagogning umuminsoniy fazilatlari
25. Psixik taraqqiyot va ta'limning o'zaro munosabati
26. Akseleratsiya nazariyalari
27. Pedagogning professiogrammasi
28. E.Eriksonning ega-psixologiyasi
29. J.Piajening intellektni operatsional kontseptsiyasi
30. Z.Freydning klassik psixoanalizida psixik rivojlanish muammosi
31. Kichik maktab yoshidagi bolalar idrokining xarakterli tomoni va rivijlanishi
32. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar xarakterida uchraydigan kamchiliklari
33. Kichik maktab yoshidagi bolalarda faoliyatning yetakchi
34. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining aqliy taraqqiyoti
35. Ilk bolalik davri inqirozning psixologik sabablari
36. O'smirlik davri inqirozning psixologik sabablari
37. Maktabgacha yoshining psixologik xususiyatlari
38. Keksalik davriga o'tishda yuzaga keluvchi inqirozning psixologik sabablari
39. Maktabgacha yosh davrida bilish jarayonlarining taraqqiyoti
40. O'smirlik davrida bilish jarayonlarining taraqqiyoti
41. O'spirinlar muloqotining yosh xususiyatlari
42. O'smirlik davrida jinsiy streotiplarni yosh xususiyatlari
43. Kichik maktab yoshidagi o'quvchi shaxsining gender xususiyatlari
44. YUqori sinf o'quvchilarining intellektul rivojlanishi
45. O'smirlik davrida ijodiy qobiliyatni shakllanishining psixologik xususiyatlari
46. O'smirning kattalar bilan o'zaro munosabatining xususiyatlari
47. O'smirlik davrida "Men"-siymosining xususiyatlari
48. Kichik maktab yoshida muloqot xususiyatlari
49. Nizoli vaziyatlarda o'smir xulq-atvorining psixologik xususiyatlari
50. O'smirlik davrida yolg'onchilikni namoyon bo'lishi
51. O'smirlik davrida intellektual sohani rivojlanishi
52. O'spirinlik davrida kommunikativ kompetentlikni rivojlanishi
53. O'spirinlik davrida bilish jarayonlarining taraqqiyoti
54. Qobiliyat rivojlanishi,va individual farqlar
55. Xayoliy obrazlarni qayta ishlash mexanizmlari
56. Xayol haqida tushuncha va uning inson psixik faoliyatidagi roli.
57. Diqqat borasidagi nazariyalar.Diqqatning asosiy xususiyatlar.
58. Diqqat turlari va funktsiyalari
59. Sezgi. Sezgilarning o'zgaruvchan shakllari
60. Xotira haqida umumiy tasavvurlar. Xotiraning neyrofiziologik asoslari va
61. Xotira borasidagi nazariyalar nazariyalari
62. Xotira murakkab psixik jarayon sifatida
63. Tafakkur to'g'risida umumiy tasavvurlar.Tafakkurni bilish faoliyati sifatida
64. 'rganish
65. Emotsional holatlar
66. Shaxsning irodaviy sifatlari
67. Shaxsning individual psixologik xususiyatlari
68. Idrok.Idrokning individual farqlari va uning rivojlanishi
69. Hissiyotning rivojlanishi va inson hayotidagi o'mi
70. Kreativlikni o'rganishning asosiy yo'nalishlari
71. Ijodiy qobiliyatlarning intellekt bilan aloqasi muammosi
72. Ijodkor shaxs va uning shaxsiy sifatlari
73. Ijodiy qobiliyatlarning yosh dinamikasi
74. Irsiyat va ijodiy qobiliyatlar
75. Intellektual qobiliyatlarning bolalikda namoyon bo'lishi
76. Pedagogik psixologiya fanining predmeti, maqsad va vazifalari
77. Ta'lim ijtimoiy madaniy fenomen
78. Ta'lim psixologiyasi
79. Tarbiya psixologiyasi
80. O'qituvchi psixologiyasi
81. SHaxs psixologiyasining ko'p qirraligi.
82. Individ,shaxs,individuallik.
83. SHaxsning turli fanlar nuqtai nazaridan o'rganilishi

84.SHaxsga nisbatan evolyutsion tarixiy va tizimli yondashuv.
85.SHaxs fenotipik xususiyatlarining ontogenezda rivojlanishi. Inson tabiatini evolyutsion jihatdan tadqiq etish.
86.Gumanistik psixologiyaning asosiy printsiplari.
87.O'rgatish qonuni (E. Torndayk). Dj.B.Uotson va E.K. Tolmenning insonga nazariy qarashlari.
88.Olportning shaxs qirralari nazariyasi.
89.Motivlarning funktsional avtonomiya printsipi.
90.A.Maslouning o'zini o'zi kamol toptirish nazariyasi. Maslou bo'yicha motivlar ierarxiyasi.
91.K.Rodjers nazariyasi va kongruentlik tushunchasi
92.Psixologiyada ekzistentsial yo'nalishning vujudga kelish tarixi.
93.Karl Yaspers va Martin Xaydegger – faylasuf-ekzistentsialistlarning psixologiyaga ta'siri.
94.K.Levin maydon nazariyasining asosiy printsiplari.
95.Kognitiv psixologiyaning vujudga kelishi
96.Dj. Kelli shaxslik konstruktlari nazariyasi
97.Reymond Kettelning shaxs qirralariga strukturali yondashuvi
98. SHaxs va ijtimoiy guruh. «Ijtimoiy rolî», «Ijtimoiy guruh», «Ijtimoiy status» tushunchalarining umumiy tavsifi.
99.SHaxs ijtimoiylashuvi.
100. Axloqiy xulq-atvor regulyatsiyasining takomillashuvi. Xulq-atvor shakllarining ijtimoiylashuvi (L.S.Vigotskiy).
101. Individuallikning umumiy xususiyati. SHaxsning normal yoki patologik rivojlanishi.
102. "Iroda" tushunchasini rivojlanish tarixi.
103. Irodani tadqiq etishdagi yondashuvlar. Irodani aniqlash.
104. Irodaviy jarayonlar bosqichlari. Irodaning an'anaviy va zamonaviy talqini. Ixtiyoriy boshqaruvning funktsional tuzilishi.
105. Intellekt va tafakkur.
106. Intellekt modellari.
107. Intellekt koeffitsienti tushunchasi.
108. Intellektual testlar, ularning turlari va tuzilishi.
109. Intellektni o'lchash muammolari.
110. Kognitiv uslub haqidagi tasavvurlar, kognitiv uslub turlari.
111. Intellektning rivojlanish bosqichlari (J.Piaje kontseptsiyasi).
112. Eriksonning shaxs taraqqiyoti kontseptsiyasi
113. SHaxs rivojlanishini harakatlantiruvchi kuchlar.
114. Faoliyatni rivojlanishi printsipi

Talabgorlarning yozma ishlarni baholash mezonlari

19.00.06 – "Yosh va pedagogik psixologiya. Rivojlanish psixologiyasi" ixtisosligi bo'yicha sinovlar yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Talabgorlar uchun taqdim etiladigan yozshma ish variantlari **4 ta savoldan** iborat bo'lib, har bir savolga berilgan javoblar **"0" baldan "25" balgacha** baholanadi. Yozma ish sinovida talabgorlar uchun har bir savolga berilgan ballar yig'indisi asosida, jami **100 ball to'plash** imkoniyati beriladi.

Yozma ish variantidagi har bir savolga taqdim etilgan javoblar quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

1. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan, javoblarda mantiqan yaxlitlikka erishilgan, umumiy xulosalar chiqarilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – **22–25 ball**.

2. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – **18–21 ball**.

3. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilmagan, ayrim noaniqliklarga yo'l qo'yilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – **14–17 ball**.

4. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'lanmagan, mazmun-mohiyati ochib berilmagan, ilmiy noaniqliklarga hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilgan bo'lsa – **7–13 ball**.

5. Savolning mazmun-mohiyati ochib berilmagan, fikrlar noaniq, keltirilgan ma'lumotlarda hatoliklar mavjud bo'lsa, hamda imlo va stilistik xatoliklarlarga yo'l qo'yilgan bo'lsa – **0–6 ball**.

Tavsiya etilgan asosiy adabiyotlar ro'yxati:

1. Akbarov S.Yu. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. Darslik.Namangan-"Usmon Nosir media"-2023
2. Davletshin M.G., Do'stmuhamedova SH., Mavlonov M. Yosh va pedagogik psixologiya. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2007.
3. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisi psixologiyasi. - Toshkent, 1998.
4. Do'stmuhamedova SH. Nishanova Z.T. v.b. Yosh va pedagogik psixologiya.- T.TDPU.2013.

5. Ivanov P.I.; M.E.Zufarova Umumiy psixologiya. T.: O'qituvchi 2010
6. Мухамедова Д.Г., Муллабоева Н.М., Расулов А.И. Умумий психология. Т.ЎзМУ, 2018. 298 б.
7. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. T,.Universitet.2007
8. Nishanova Z.T., Kamilova N.G'., Abdullaeva D.U., Xolnazarova M.X. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya. Darslik. -T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati.2018.
9. Haydarov F.I.Xalilova N.I. Umumiy psixologiya. T.:Fan va texnologiyalar.-2014
10.G'oziyev E.G'.Umumiy psixologiya. T.: O'qituvchi 2010.
11.G'oziyev E.G'. Ontogenez psixologiyasi. T. O'qituvchi. 2010.
12.Shoumarov G'.B.,Turg'unboyeva .A.G.v.b. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2022.
13.Shamshetova A.K., Melibaeva R.N., Usmanova X.E., Xaydarov I.O. Umumiy psixologiya. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2018 y.
14.Югай А.Х. Мираширова Н. А. Общая психология: учебное пособие – Т.:2015. –560 с.

Internet saytlari:

1. www.bilimdon.uz,
2. www.de.uz,
3. http://psychol.ras.ru
4. http://psyberia.ru
5. http://www.philol.msu.ru/~rlc2001/ru/sch_14.htm